

Puritanus

„Puritanus – tiszta művészet” című kortárs kiállítás megnyitója
2017. szeptember 7-én a Hegyvidék Galériában

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Nagyon megtisztelő, ugyanakkor rendkívül nehéz olyan kiállítás bevezetőjéhez szavakat találni, ahol tizenhat egymástól életkorban, világlátásban és stílusban különböző kortárs képzőművész-személyiség alkotásai kerülnek bemutatásra. Itt és most a Hegyvidék Galériának e csoportos kiállításán ezzel a nehézséggel szembesülünk. Nincs más megoldás tehát, mint megtalálni azt az egyetlen pontot, amelyben ez a sokféleség metszi egymást. Nem kell nagyon keresgélni, ez a pont a kiállítás címében már nagyon találóan kijelöltetett: *puritanus*. A sokféleség egyetlen közös metszésében az a szempont, ahonnan mindegyik alkotó munkája a többivel együtt értelmezhető. *Puritanus* –, vagy ahogy a kiállítás kurátora megfogalmazta: a minimális beavatkozással megalkotható teljesség elérésének tiszta művészete.

Ez az eklektikus gyűjtemény valójában nem kiállítás, hanem *kiállás*. Nem a kiábrázolás könnyedsége most a mérce, hanem a képvisélet nehézsége. Nem a képekről van szó ugyanis, hanem az emberi felelősségről szavak nélkül. Túl van már az önmutogatáson, a tehetség fitogtatásán, a ki-mit-tud-on és a kivagyiságon, ami a művészet velejárója immár a reneszánsz óta, ha nem korábbról. Bármilyen furcsa, valójában nem a műalkotásokon van itt a hangsúly, hanem az alkotó emberen, még pontosabban *az emberen*. Úgy, ahogy van, minden sallang nélkül, őszinte mezítelenségében. Puritánul – tisztán. Így állunk meg a bemutatkozó sokféleség *puritanus* jelzővel ellátott egyetlen metszéspontján, hogy tájékozódni tudjunk a különböző megnyilvánulás között.

Puritán. Mit is jelent ez tulajdonképpen? Sok mindent jelent, amely jelentések tiszteletre méltó kiállások, ugyanakkor – vigyázat! – a botrány veszélyével is járhatnak.

Elsősorban történeti vonatkozása értelmében a puritán a *puritanizmust* jelenti, amely angolszász talajból a 17. században virágzott ki. Egyfajta vallásos alapú felvilágosodás. A hitet az élet minden területén kívánta érvényesíteni, a tudományok hasznosításában éppúgy, mint a tiszta erkölcsben, a kegyes életvitelben, valamint az öngazgatás függetlenségében. Ugyanakkor ez a puritanizmus könnyen törvényeskedővé vált, boszorkányokat kreált és megátalkodottan üldözte őket. Botrány lett a javából.

Esztétikai értelemben a puritán a *formai megvalósulás egyszerűségét*, minden díszről, szépeltető-tetszelgő külsőségektől való megtisztítását jelenti. A fogalom az ábrázolt alakzatok

jellé redukálását, olykor elvonatkoztatását: absztrahálását is magába foglalja. Az archaikus művészet nemes formáitól a minimál art-ig. Viszont ennek is megvan a maga veszélye, amely nem más, mint a kóklerség. Mindenféle artiztikum, emberi hitelesség és szakrális mélység nélkül bemázolni, összefirkálni, megerőszakolni egy tárgyat. Ez is botrány, bármennyire kendőzik is a sznobok.

A puritán továbbá a mű tartalmára is vonatkozhat – mint *gondolati tisztaság*, önfegyelem, az össze nem tartozó dolgok keveredésének, egybemosásának kerülése. Az úgynevezett transzparencia: átláthatóság, egyértelműség és kristályszerkezet. Rendszer. Az alkotó tiszta kiállításához tartozik ez is, azonban könnyen a puritán botrányává csaphat át, amikor a dolgok túlzott leegyszerűsítésével valamilyen ideológia kiszolgálójává silányul.

Aztán az alkotó erkölcsét, életvitelét illetően beszélünk *puritán alkatról*, olyasvalakiről, aki sohasem alkuszik meg művészi elhívásában, egyedül vezérlő csillagát követi. Sem pénz, sem karrier, sem politikai, hatalmi elvárás vagy ajánlás, sem egyéb társadalmi vagy személyes érdek nem befolyásolja. Azt hinnénk, ez már igaz kiállítás a javából, de a botrány csírája ott bújik ki az önmagát felépítő tisztaságmítoszban is. Az esszéus tisztáknak és fény fiainak szektás kizárólagossága, a könyörtelen és szánalom nélküli steril erkölcsösség, a fehérkesztyűs pacifizmus, a mások iránti teljes részvétlenség és ezzel együtt a sértődöttség pártossága jellemzi ezt a puritánságot.

Azt látjuk tehát, hogy az ember vagy alkotó ember önmagából kimunkált puritánsága igencsak kétértelmű, és könnyen a gőg okozta bukáshoz vezet. A *puritanus* egyetlen érvényes lehetősége csak abban az esetben adott mindannyiunk számára, ha azt nem mi munkáljuk ki magunkból magunknak, hanem *az Úristen égeti ki belőlünk*. Amikor a 17. zsoltárral azt mondjuk: „Uram, megpróbáltál engem” (Zsolt 17, 3). Ez az isteni próbatétel, az *epürózis*; minden salaktól tűzben történő megtisztítást jelent. A fekélynek, a betegségnek, a gőgnek, az önhittségnek kiégetését az Isten beszéde által, amely olyan tiszta a zsoltár szerint, mint „a kohóban megolvasztott ezüst hétszer megtisztítva” (Zsolt 12, 7). Azt mondják a fizikusok, hogy az ezüstnek hétszeri kiolvasztása már technikailag lehetetlen, mert elméletileg az már az anyag esszenciáját nyeri ki belőle. Az Isten által végbevitt purifikálás pedig az emberből azt az esszenciát, azt a személyiséget égeti ki, *amilyennek ő szeretne látni minket*: az alázatban, ami felemel; a semmivé levésben, ami a teljesség felé tart; az áldozattá válásban, ami a győzelem garanciája. Annyiban *puritanus* – tiszta e kiállítás, amennyiben az isteni kegyelem tisztítja azzá, miközben lemondunk önmagunkról és teljesen átadjuk magunkat neki: „Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem” (Mt 8, 2). Ettől *ars sacra*, szent művészet az, amivel kiállunk úgy, amint vagyunk, őszinte vallomással.

Ennek a kiállításnak, pontosabban: kiállásnak látogatója és nézője persze arra kíváncsi, miként mutatkozik meg az alkotásokban az ember belsejét átjáró isteni tűz purifikációja? Miként tesznek bizonysgot a látható műtárgyak alkotójuk kegyelmi megmártózásáról? Ennél a kérdésnél elkerülhetetlenül paradoxonba ütközünk. A paradoxon pedig az, hogy annál szellemibb az üzenet, minél inkább vállalja anyagi voltát. A hétszer megtisztított anyag már szellem és információ, amelynek mégiscsak csak az anyag lehet a hordozója. Az Isten által megtisztult személyiség is magában a megtört, mulandó emberben tapintható ki. A *puritanus* művészet is csak az anyagon képes egészen lelki, szellemi tisztaságú lenni, érzékeny finomság, a lélek érintése, mint a kőkemény rögös, rideg földön a szűz fehér hó friss illata. Nem hiába az évmilliók megkövültsége, mert a lélek jelentősebb nyomot hagy, mint egy dinoszaurusz lábnyom. Az anyag és a szellem együvé tartozásának paradoxonjával szembesülünk, amelyben egyik sem szakadhat le a másiktól, s az anyag szerepe éppen a szellem érvényre juttatásában óriási. E paradoxon mentén – amely a Lukács evangéliumában csodát jelent – lássuk végül egy-egy pillantás erejéig, a művek miként képviselik a megtisztult embert?

Szűts Miklós porózus akvarellpapírján a nedvességet veszített festék porszemecskéi érdes, rőt felületként maguk felett lebegtetik a lélek leheletét. Votin Dóra a kiszáradt, semmirevaló fa erezetéből, repedéséből és rusztikus durvaságából fordítja át tekintetünket anyagi szárnyakkal az anyagtalan szellemi világra. Bódi Katinál a buborékos üvegbe fűjt és a falevél erezetébe szőtt kéz olyan formában tanúskodik a titok ajtaját megnyitó Kulcs örökségéről, mint a pompejii kövült láva negatív emberi lárvái. Erdélyi Gábor *Színeváltozása* a selyemszálak örületes gonddal készített, precíziósan finom átmeneteivel idézi meg az anyagban a Krisztus-jelenés *kabód*-ragyogását. Kovács Tamás vasba és térbe hajlított héber betűje épp e robosztus anyagba és tér-idő-résbe ható isteni hangot képviseli. Váli Dezső a teret és csendet olyan síkba feszíti ki a színek végleges lehalkításával, hogy csupán egy festett betű az egész. Akár lehetne Pasitka Róbert Messiást hirdető textus-textúrájú kódexlapjának iniciáléja is. Zoltai Bea a szentek szentjét átsejdtő függöny-kárpitja, Veszely Beáta kultikus lepedőjének ló-lenyomata, Vásárhelyi Antal geometrikus világarchitektúrája, Szőcs Géza finoman metszett és karcolt, szénné égett lemeztöredéke, Luzsicza Fanninak elkötelezett életek bőrébe égetett Krisztus-jele, Losonczy István a vászon textúrájára építő tónussorozata, Hegedűs Gyöngyi digitális kép-szöveg-mozgatása a kurzorral, amely képtelen kiütni a utolsó-kezdő betűt ama bizonyos Név elé, Herbert Anikó és Benczúr Emese társadalmunkat figyelmeztető installációi – mind-mind *vállalva a szennyes mulandóságot*, önmagukon túl arra irányítják a figyelmet. Arra, Akinek hatalma van megtisztítani minket. Akinek így énekel a

zsoltáros: „Az irgalmashoz irgalmas vagy: a tökéleteshez tökéletes vagy. A tisztával tiszta vagy, s a visszához visszas vagy” (Zsolt 18, 26-27).

Igen tisztelt jelenlévők, a kiállítást ezennel megnyitom.